

Nr 254.

Av herr **Möller m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.

Genom framläggandet inför riksdagen av Kungl. Maj:ts proposition nr 116 har omsider frågan om en demokratisk skolorganisation aktualiserats. Det gamla vänsterkravet om folkskolan som bottenskola eller, såsom man med en vidare syftning i senare tider benämnt det, enhetsskolans förverkligande har erhållit utformning i ett sammanhängande regeringsförslag till omorganisation av det högre skolväsendet. På samma gång som det tagna initiativet ur nyssnämnda synpunkt är ägnat att väcka tillfredsställelse, så bör det lika oförbehållsamt utsägas, att initiativets värde i åtskilliga hänseenden förringas genom den halvhet och överdrivna varsamhet, som präglar regeringsförslaget med hänsyn till dess *positiva yrkanden*.

Bottenskolans fulla genomförande.

I detta avseende rikta vi en grundläggande anmärkning mot att steget ej tagits fullt ut till *bottenskolans fulla förverkligande*. Det är visserligen gott och väl, att varje läroverksort enligt regeringsförslaget skall erbjuda någon real- eller motsvarande skola, som bygger på den 6-åriga folkskolan, men den gamla ordningen kommer dock att i betydande utsträckning kvarstå orubbad. Parallelskolesystemet, som framför allt riktar en social udd mot de mindre bemedlade samhällsklasserna, som försätter landsbygdens ungdom i en ogynnsam undantagsställning med avseende på möjligheten till en högre bildning, och som enkannerligen i sin nuvarande utformning är i hög grad orättfärdigt mot den kvinnliga ungdomen, kommer i den nya skolorganisationen att fortleva i en omfattning, som icke kan anses överensstämmande med ett demokratiskt samhälls plikt att skipa rättvisa mot alla medborgarlagar, att icke upprätthålla ett skolsystem, som gynnar den ena samhällsklassen och missgynnar den andra.

Även om vi förstå de opportunitetsskäl och de hänsynstaganden till möjligheterna att vinna ett positivt resultat, som förestavat regeringsförslagets försiktighet och ofullkomlighet i här berörda hänseende, bjuder oss dock plikten mot egen övertygelse att inför riksdagen i första hand framlägga förslag om bottenskolesystemets fullständiga genomförande i den blivande skolorganisationen. Detta innebär givetvis en förklaring från vår sida, att vi icke funnit

de invändningar, som av det gamla skolsystemets anhängare rests mot enhetskolans fulla förverkligande, tillräckligt bärande gentemot de utomordentligt starka skäl, särskilt ur social rättfärdighetssynpunkt, som tala för detsamma.

Då vi sålunda oförbehållsamt skänka bottenskolans, som i dess oförvanskade form alltid förutsatt genomgången 6-årig folkskola såsom underlag för den högre skolan, vår anslutning, önska vi framhålla, att vi äro angelägna om att folkskolan i största möjliga mån kommer att medverka därtill, att studietiden för begåvade barn kan förkortas, så att bottenskolans fulla genomförande i flertalet fall ej kommer att medföra längre studietid fram till gymnasiet än för det närvarande. Vi avse icke härmed att rubba något i folkskolans organisation eller undervisningsplan. De framkastade projekten om en differentiering inom själva folkskolan med särskilda linjer för mera och särskilda för mindre begåvade barn — vi bortse härvid givetvis från hjälpklasser för andligt undermåliga barn — förkasta vi, framför allt av socialpedagogiska skäl. Men däremot äro vi övertygade, bland annat genom praktiska försök och erfarenheter från skilda håll, att en friare genomgång av och flyttning inom folkskolan i avsevärd utsträckning kan förekomma en förlängning av den *faktiska* studietiden för de för teoretiska studier mera lämpade barn, som genom den 6-åriga bottenskolan fortsätta fram till gymnasiet.

Att en sådan ordning med fördel kan tillämpas och mångenstädes redan praktiseras, är ingalunda obekant. Å orter, där kommunala mellanskolor finnas, är det mycket vanligt, att mera begåvade barn erhålla inträde i den högre skolan efter fem års undervisning i folkskolan. Det system, som därvid oftast kommer till användning, nämligen att barnen »överhoppa» sjätte klassen i folkskolan, har visserligen visat sig mindre lämpligt, emedan sjätte klassen är avslutningsklassen i folkskolan. Däremot har det allmänt vitsordats, att ett överhoppande av en klass å ett tidigare folkskolestadium, icke, där barnet varit tillräckligt moget och begåvat, varit förenat med några praktiska olägenheter. Därvidlag föreligga många möjligheter, beroende på rent individuella förhållanden. Somliga barn ha redan i hemmet förvärvat läsfärdighet, någon färdighet att skriva och räkna o. s. v. För dem låter det sig ofta utan svårighet göra att genomgå småskolans två årskurser på ett år. Andra kunna på motsvarande sätt invinna ett år under olika skeden av det egentliga folkskolestadiet. Vi ha oss i detta hänseende bekant, att vid Lidingö folkskolor — där skolväsendet helt är anordnat enligt enhetsskolans principer — sedan några år utförts systematiska försök att låta mera begåvade barn, som ämna söka inträde vid den kommunala mellanskolan, genomgå folkskolan på fem år. Någon schablonmässig regel i fråga om tidpunkten för överhoppandet av en årskurs har därvid icke tillämpats, utan detta har avpassats individuellt efter varje barns utveckling och möjligheter vid skilda åldrar å folkskolestadiet. Enligt vad vi från ledaren av dessa försök inhämtat, hava under försökstiden 63 barn överhoppat olika klasser inom folkskolan. De, som sålunda erhållit inträde i kommunala mellanskolan efter fem års undervisning i folkskolan, ha samtliga erhållit det vitsordet, att de rett sig med studierna i den högre skolan genomsnittligt lika väl som övriga barn.

Om sålunda i en A-skola med dess mera genomförda uppdelning i årsklasser ett sådant system visat sig med fördel kunna genomföras, så ställa sig förhållandena ännu gynnsammare i detta hänseende vid landsbygdsskolorna, icke minst den vanligast förekommande B₂-typen. Här undervisar läraren barn i olika åldrar. Uppdelningen i årsklasser är icke så starkt framträdande. Undervisningen kan, om barnantalet är måttligt stort, i högre grad individualiseras, och barnen sammanföras vid undervisningsarbetet vanligen mindre efter ålder än efter den *ståndpunkt*, varpå de befinna sig. Här kan en lärare, särskilt om han tillämpar arbetsskolans principer, fullkomligt naturligt, ja, kanske så gott som omärkligt låta ett begåvat barn under skoltidens förlopp glida förbi ett skolår, så att det efter fem år fullständigt inhämtat hela den sexåriga folkskolans ämnesstoff.

Härtill bör ytterligare erinras därom, att på åtskilliga håll inom folkskolan sedan några år tillbaka pågått försök att omsätta från Amerika och England utgångna idéer om en rent individuell undervisning, som lämnar varje enskilt barn möjlighet att, framför allt genom av läraren handledda självstudier, genomgå kurser och inhämta kunskaper oberoende av kamraterna. Må vara, att dessa försök i vårt land ännu ej givit officiellt påvisbara utslag, metoden har dock i Amerika och England i stor utsträckning slagit igenom. Att dess tillämpning för särskilt studiebegåvade barn skall i hög grad medverka till förkortad studietid, torde få anses obestriddigt.

Då vi efter samråd med erfarna folkskolepedagoger kommit till en bestämd uppfattning om att man på denna väg, som icke i något hänseende rubbar folkskolans organisation eller undervisningsplan, kan i väsentlig mån nå målet att med den 6-åriga bottenskolan som underlag för läroverket undvika en faktisk förlängning av studietiden, och då vidare av den diskussion, som förts om enhetsskolan, framgått, att folkskolans lärare äro varmt intresserade av att på denna väg befordra förkortandet av studietiden, vilja vi förknippa vårt förslag om bottenskolans fulla genomförande med en hemställan om att dessa strävanden främjas exempelvis genom ett cirkulär till skolmyndigheterna i riket, däri åtgärder i här berört syfte förordas.

Vi ha härmed antytt vår grundsyn på det föreliggande spörsmålet om det högre skolväsendets samband med folkskolan. Om ställningen i riksdagen visar sig vara sådan, att ett förverkligande av en fullständig bottenskolereform ej nu kan åstadkommas, äro vi angelägna att betona, att vi måste betrakta ett kvarstående parallellskolesystem såsom ett *rent provisorium*, vars fortvaro, så vitt på oss beror, måste erhålla kortast möjliga varaktighet.

Utom den här berörda grundläggande ofullkomligheten i regeringsförslaget framträda ytterligare två organisatoriska brister av större principiell räckvidd. Vi syfta härvid dels på det synnerligen otillfredsställande sätt, varpå *flickornas rätt till undervisning* blivit i propositionen tillvaratagen, dels ock på den styvmoderlighet, varmed *landsbygdens och småstädernas läroverksbehov* blivit i förslaget tillgodosedda.

Flickornas undervisning.

Grundsatsen, att »samma utbildningsmöjligheter under lika ekonomiska villkor för manlig som för kvinnlig ungdom» böra vara avgörande vid den framtida skolorganisationens utformning, har uttryckligen erkänts i den kungl. propositionen. De ekonomiska krav på statsverket, som tillämpningen av den ifrågasvarande rättsprincipen medför, ha emellertid föranlett betänkliga inskränkningar vid dess praktiska förverkligande. I samma riktning synes jämväl en av föreliggande förhållanden icke motiverad tveksamhet rörande lämpligheten av samundervisningens alltför vidsträckta anlitande hava verkat. Och slutligen framskyntar som en bidragande orsak till regeringsförslagets otillfredsställande inriktning i nu förevarande avseende en principiell obenägenhet mot »ett så allmänt förstatligande av flickskolan eller med andra ord en så kraftig begränsning av den privata skolverksamheten», som av skolkommissionen påyrkats.

De praktiska reformförslagen utmyнна i en organisation, vilken endast i starkt begränsad omfattning skänker rättvisa åt den kvinnliga ungdomen och följaktligen allenast i mycket ringa mån tillgodoser de rättskrav, som principiellt av regeringen uppställts. Vi bortse härvid till en början alldeles från den speciella flickundervisningens fordringar, vilka enligt skolkommissionens förslag skulle tillgodosetts genom statliga flickskolor med väsentligen samma bildningsmål, som den nuvarande 8-klassiga flickskolan företräder. Men med desto större fog lär det kravet kunna uppställas, att *å varje ort flickorna erhålla möjlighet att i statliga eller kommunala läroanstalter vinna den kompetens, som real- och studentexamen skänker.*

Sådana möjligheter skulle enligt det föreliggande förslaget i fråga om realexamen komma att föreligga i likhet med vad fallet för närvarande är å de orter, där dels statssamskola eller kommunala mellanskolor äro upprättade, dels nya samrealskolor föreslås anordnade genom ombildning av kommunala mellanskolor. Ytterligare skulle sådana möjligheter öppnas å de sex orter, där nuvarande gossrealskolor föreslås omorganiserade till samrealskolor. Slutligen innebär förslaget, att i fyra av de största städerna högre flickläroverk skulle upprättas med real- och studentexamen såsom mål.

I de 66 städer, där nu statsläroverk äro i verksamhet, skulle alltså flickorna äga samma bildningsmöjligheter som gossarna i allenast 28. Beträffande de återstående läroverksstäderna gäller, att i Uppsala och Lund flickorna skulle vara helt avstängda från respektive statsläroverk, samt att i Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad, Örebro, Västerås, Gävle och Sundsvall förhållandet skulle bli enahanda i fråga om realskolestadiet. Och vad angår övriga 27 läroverksstäder göres flickornas tillträde till realskolan *helt* beroende av att vederbörande kommunala representation därom gör framställning samt åtager sig vissa i propositionen närmare angivna kostnader för undervisningen. Enahanda skulle förhållandet bli jämväl i fråga om gymnasiestadiet å samtliga orter utom de nämnda fyra storstäderna med flickläroverk samt

Eskilstuna och Södertälje, vilka båda gymnasier äro avsedda för gossar och flickor. Även i dessa fall har nämligen tillträdet till läroverken för flickornas del gjorts beroende av framställning från stadsfullmäktige samt anvisande av erforderliga kommunala anslag.

Det torde icke behöva närmare utvecklas, att en dylik ordning icke kan anses ur rättfärdighetssynpunkt försvarlig. Grundsatsen om flickornas likabehandling med gossarna i undervisningsavseende påkallar för sitt realiserande omedelbara åtgärder av vida större räckvidd än regeringsförslaget åsyftar. Och det erbjuder inga svårigheter att i väsentlig anslutning till de linjer för den föreslagna reformens genomförande, som i propositionen följts, åvägabringa rättelse i här anmärkta missförhållande.

Efter vår mening synes ett rättvis tillgodoseende av flickornas undervisning till real- och studentexamen kunna ske på följande sätt.

Samtliga de högre läroverk och realskolor, till vilka enligt det föreliggande förslaget flickor under angivna villkor skulle kunna erhålla tillträde, böra utan vidare göras tillgängliga för flickor och sålunda ombildas till högre samläroverk och samrealskolor, *utan att framställning i sådant avseende föreligger och utan att vederbörande kommuner belastas med särskilda utgifter.*

Beträffande de städer, vilkas högre läroverk enligt förslaget skulle vara stängda för flickor antingen helt eller vad angår realskolan, synas förhållandena påkalla ett övertägnande från fall till fall. De ifrågavarande städerna äro: Uppsala och Lund, där läroverket i dess helhet avsetts allenast för gossar, samt Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad, Örebro, Västerås, Gävle och Sundsvall, där realskolan skulle vara tillgänglig allenast för gossar men gymnasiet stå öppet även för flickor.

Vad angår Uppsala och Lund, utgöra de i propositionen (sid. 251—252) anförda omständigheterna efter vår mening bärande skäl för upprättande av högre flickläroverk av samma organisation, som föreslagits för städerna Göteborg, Malmö och Hälsingborg. I samband därmed torde statsunderstöd icke böra tilldelas de i de nämnda städerna förefintliga privata flickgymnasierna.

Vidkommande övriga här ifrågavarande städer synes det oss med hänsyn tagen till läroverkens nuvarande lärjungeantal möjligt och lämpligt att, på sätt skolkommissionen föreslagit, läroverken i Gävle och Sundsvall omorganiseras till högre samläroverk. Vid intet av dessa läroverk torde nämligen lärjungantalet efter genomförd omorganisation kunna väntas avsevärt överstiga den siffra, som i propositionen anges såsom maximum (600), även om 125 eller 150 flickor där skulle erhålla undervisning. Vad åter beträffar städerna Linköping, Norrköping, Jönköping, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås uppvisa de i dessa städer förefintliga läroverken så höga lärjungesiffror, att omorganisation till samläroverk torde få anses utesluten. På dessa orter synas därför fullgiltiga skäl föreligga för upprättande av särskilda högre flickläroverk av samma organisatoriska typ, som ovan föreslagits för Uppsala och Lund.

Vi påyrka alltså, att, utöver de i propositionen föreslagna fyra högre flickläroverken, må upprättas ytterligare nio sådana läroverk i städerna Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Borås, Karlstad, Örebro och Väster-

ås. De ifrågavarande högre flickläroverken synas lämpligen böra successivt träda i verksamhet. Av statsfinansiella skäl torde emellertid upprättandet kunna fördelas på flera år.

Av de av Kungl. Maj:t föreslagna flickläroverken skulle ett träda i verksamhet läsåret 1927—1928, de tre övriga läsåret 1928—1929. Lämpligen torde med nästföljande läsår tre av de av oss föreslagna läroverken kunna upprättas. Då det torde få anses angeläget, att skilda landsdelar i möjligaste mån rättvist tillgodoses jämväl i nu förevarande avseende, synas i första hand städerna Uppsala, Linköping och Örebro böra ifrågakomma till erhållande av flickläroverk vid angivna tidpunkt. Med tillämpning av samma synpunkt torde läsåret 1930—1931 läroverken i Jönköping, Karlstad och Västerås böra upprättas och läsåret 1931—1932 läroverken i Norrköping, Lund och Borås.

I det föregående har redan framhållits, att vi anse oss icke böra ifrågasätta, att staten upprättar läroanstalter av samma typ som den nuvarande privata flickskolan. Däremot synes det oss under vissa betingelser lämpligt, att staten lämnar sin medverkan till att offentliga läroanstalter med väsentligen samma bildningsmål må komma till stånd. Den ändamålsenligaste formen härför torde vara den i propositionen anvisade, ekonomisk samverkan mellan stat och kommun vid anordnande av *kommunala flickskolor*. I väsentlig anslutning till den principiella ståndpunkt departementschefen intagit till denna fråga torde dylik läroanstalt kunna organiseras såsom en femårig skola, byggande på den sexklassiga folkskolans sjätte klass. Med hänsyn till vad under utredningsarbetet framkommit torde en så organiserad flickskola kunna väntas leda fram till i huvudsak det bildningsmål, som realskolan avser att bibringa, och den nuvarande flickskolor tillkommande friheten från avgångsexamen kunna upprätthållas. Därest den privata flickskolan efter hand ersattes med läroanstalter av denna typ, skulle tre var för sig betydelsefulla förmåner uppnås. Botten-skoleprincipen skulle kunna vinna tillämpning även på detta undervisningsområde. Vidare skulle terminsavgifterna komma att bortfalla eller i varje fall avsevärt begränsas. Och slutligen skulle lärarpersonalen erhålla en rättsligt tryggad ställning.

En granskning av de författningsbestämmelser, som nu gälla i fråga om den kommunala mellanskolan, ger vid handen, att desamma i all huvudsak kunna tillämpas även på den kommunala flickskolan. De enda punkter, där avvikelsetor torde böra ske, äro följande. Biträdande föreståndarinna synes icke erforderlig i det fall, att rektorsbefattningen har kvinnlig innehavare. Då skolan skulle omfatta fem årsklasser, synes minimiantalet lärjungar böra fastställas till 40 mot mellanskolans 32 och av samma anledning statsbidraget utgå med 14,000 kronor (mellanskolan 11,200 kronor). Jämväl synes det skäligt, att det särskilda understödet till undervisning i huslig ekonomi må kunna utgå med 1,000 kronor för år (mellanskolan 600 kronor).

Å andra sidan torde icke böra lämnas alldeles obegränsad rätt att anordna skolor av här ifrågavarande typ. Redan i fråga om den kommunala mellanskolan är för närvarande stadgat, att, om en eller flera kommunala mellanskolor finnas inom ett skolområde, det skall bero av Kungl. Maj:ts avgörande, hu-

ruvida statsunderstöd må utgå till flera sådana skolor inom området. Då det gäller upprättande av kommunal flickskola, torde det bli nödvändigt att beakta förefintliga utbildningsmöjligheter dels inom ortens allmänna statsläroverk, dels inom eventuellt redan existerande kommunala mellanskolor. Och understödandet av kommunal flickskola torde städse böra förbindas med en motsvarande begränsning i de statsunderstödda flickskolornas antal inom vederbörande stad. I motsatt fall skulle uppenbarligen det allmännas utgifter för här förevarande undervisningsändamål löpa risk att över hövan växa.

Då det synes oss angeläget, att möjligheter må föreligga att redan läsåret 1927—1928 ombilda privat högre flickskola till kommunal — i ett ej ringa antal städer är kommunen redan skolans principal — hålla vi före, att anslag för ändamålet bör upptagas i riksstaten för budgetåret 1927—1928. Anslaget, som uppenbarligen bör äga förslagsanslags natur, torde lämpligen kunna upptagas till ett belopp av 15,000 kronor. Tillika lärer det vara nödvändigt att utverka riksdagens medgivande, att tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg må till lärarpersonalen utgå i enlighet med de grunder, som kunna komma att gälla i fråga om motsvarande lärare vid kommunal mellanskola.

Sedan vi sålunda föreslagit åtgärder till avhjälpande av den ena bland de ovan anmärkta huvudbristerna i regeringens organisationsförslag, nämligen beträffande flickornas undervisning, övergå vi till behandling av den andra omnämnda huvudbristen i regeringsförslaget: den styvmoderliga behandlingen av landsbygdens och småstädernas läroverksangelägenheter. Närmast berör problemet de kommunala mellanskolornas förstatligande.

Ombildning av kommunala mellanskolor.

Enligt skolkommissionens förslag skulle det stora flertalet kommunala mellanskolor ombildas till statliga realskolor. Likaledes ifrågasatte kommissionen, att ett stort antal av de vid tiden för utredningens avgivande (1923) verk samma fyrklassiga högre folkskolor, vilka kunde förutses sedermera övergå till mellanskolor, skulle såsom realskolor övertagas av statsverket. Kommissionen uppställde såsom allmän regel för statsövertagande, att skolan under den tid den existerat skulle haft ett genomsnittligt lärjungantal av 64, ehuru i enstaka fall jämväl andra förhållanden fått bli bestämmande.

I likhet med skolkommissionen erkänner även den föreliggande propositionen principiellt riktigheten och rättvisan uti, att den kommunala mellanskolan övertages av staten. Då det åter gäller den utsträckning, vari den ifrågavarande ombildningen bör komma till stånd, intager föredragande departementschefen såväl principiellt som praktiskt en från skolkommissionen avvikande uppfattning. Propositionen hävdar sålunda såsom en naturlig sak, att mindre orter få för sitt undervisningsväsen underkasta sig större uppoffringar än mera folkrika, och avvisar alltså tanken, att statsverket äger skyldighet att med realskola tillgodose de mindre orterna. Såsom uttryck för statsverkets förpliktelser i nu förevarande avseende uppställles det kravet, att

en mellanskola bör hava ägt bestånd år 1920, alltså i sju år, samt att dess lärjungeantal under perioden i fråga överstigit 100. Ehuru dessa villkor uppfyllas av 30 skolor, stannar Kungl. Maj:t vid att till förstatligande föreslå allenast 7 skolor.

På denna punkt nödgas vi hävda en väsentligen annan uppfattning, principiellt ej mindre än praktiskt. Vi ansluta oss i huvudsak till skolkommissionens allmänna grundsyn på frågan om statsverkets förpliktelser att tillhandahålla bildningsanstalter för realskolans undervisningsstadium och hålla alltså före, att staten bör i görligaste mån tillgodose sagda behov i såväl städerna som på landsbygden. Endast på denna väg synes det oss möjligt att skapa rättvisa studieförutsättningar åt landsbygdens och de mindre industrisamhälle- lenas ungdom. Mot den av kommissionen angivna siffran för lärjungeantalet skulle icke heller varit något att erinra, om icke förhållandena givit vid handen, att rätt avsevärda växlingar i lärjungefrekvensen vid vissa mellanskolor låtit sig iakttagas under senare år. Med hänsyn härtill synes det välbetänkt att lägga ett något högre genomsnittstal till grund för övervägandena, och vi hava för vår del ansett oss böra stanna vid ett femårigt medeltal av 80. För att emellertid nödig försiktighet må iakttagas, torde till nämnda villkor böra läggas även det, att antalet lärjungar höstterminen 1926 icke understiger samma siffra. Då det torde få anses rimligt, att vederbörande samhälle under en kortare tid har i handling ådagalagt sitt inresse för att bereda tillfälle till realskolutbildning åt ortens ungdom, synes det icke obilligt, att det kravet upprätthålles, att kommunal mellanskola skall hava varit i verksamhet under minst fem år för att kunna ifrågakomma till att ombildas till statlig samrealskola. Vi hålla sålunda före, att beslut nu bör fattas, att *samrealskolor skola successivt upprättas å alla de orter, där nu kommunala mellanskolor äro i verksamhet, under förutsättning dels att mellanskolan åtnjutit statsunderstöd såsom så- dan år 1922, dels att genomsnittliga lärjungeantalet under åren 1922—1926 icke understigit 80, dels ock att skolan höstterminen 1926 haft minst 80 lär- jungar.*

Den nu angivna principen medgiver, att övriga skolor automatiskt skulle framdeles bliva berättigade till ombildning, så snart de fyllt de fastslagna för- sättningarna.

Nu angivna villkor fyllas av samtliga de skolor, som i propositionen finnas upptagna å sid. 254 med undantag allenast för mellanskolan i Nederkalix. Sistnämnda skola, vilken tillkommit redan år 1912, har emellertid under hela sin tillvaro haft ett lärjungeantal, överstigande 80, om man bortser från inne- varande läsår, då siffran sjunkit till 72. Medeltalet lärjungar utgör för åren 1917—1921 113 och för åren 1922—1926 106. Uppenbarligen föranledes den under senaste år iakttagna sjunkande lärjungefrekvensen av den ekonomiska de- pression, som gått fram över denna norrländska bygd. Med hänsyn till den helt visst rent tillfälliga nedgången i lärjungefrekvensen synes det oss rättvist och billigt, att även denna skola må ifrågakomma till statsövertagande, och vi hava därför upptagit densamma i vårt förslag.

Därjämte skulle till statsövertagande ifrågakomma följande mellanskolor:

	Upprättad	Medeltal lärjungar 1922—26	Antal lärjungar ht 1926
<i>Stockholms län.</i>			
Sundbyberg	1919	97	86
<i>Östergötlands län.</i>			
Norrköping	1921	207	207
<i>Jönköpings län.</i>			
Vetlanda	1912	98	100
<i>Kristianstads län.</i>			
Klippan	1917	93	96
Simrishamn	1913	91	86
<i>Malmöhus län.</i>			
Skurup	1917	80	84
<i>Hallands län.</i>			
Laholm	1915	101	100
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Lysekil	1918	93	86
<i>Värmlands län.</i>			
Sunne	1921	94	82
<i>Örebro län.</i>			
Hallsberg	1921	99	92
<i>Kopparbergs län.</i>			
Orsa	1918	99	81
Avesta	1912	96	106
<i>Gävleborgs län.</i>			
Sandviken	1922	127	113
<i>Västernorrlands län.</i>			
Gudmundrå	1922	97	92

Sammanlagda antalet till statsövertagande föreslagna mellanskolor utgör alltså $30 + 14 = 44$.

Av statsfinansiella skäl synes det önskvärt, att övertagandet, i anslutning till vad propositionen förutsatt, försiggår successivt samt att detsamma fördelas på en femårsperiod. Vid bestämmandet av tidpunkten för statsövertagandet torde hänsyn böra tagas dels till skolans ålder, dels ock till behovet av realskola inom orten.

I första hand synas de 13 skolor böra ombildas, vilka av departementschefen upptagits såsom företrädesvis berättigade att härvid ifrågakomma. Vi anse oss sålunda böra påyrka, att *från och med den 1 januari 1928* samskolor skola upprättas, utöver de i propositionen föreslagna 7 samhällena, i följande samhällen: Nässjö, Ronneby, Hässleholm, Falkenberg, Kariskoga och Stora Tuna.

De återstående 31 skolorna torde böra möjligast likformigt fördelas på de följande 5 åren, och vilja vi föreslå följande ordning:

Med ingången av år 1929

Tranås, Lysekil, Säffle, Mora, Sandviken, Nederkalix;

Med ingången av år 1930

Mjölby, Värnamo, Tomelilla, Eslöv, Ulricehamn, Gudmundrå och MalMBERGET;

Med ingången av år 1931

Sundbyberg, Vetlanda, Åstorp, Malmö, Laholm och Avesta;

Med ingången av år 1932

Vaxholm, Norrköping, Huskvarna, Sölvesborg, Simrishamn och Ludvika;

Med ingången av år 1933

Klippan, Skurup, Sunne, Hallsberg, Hedemora och Orsa.

Här framställda förslag föranleda i avseende på budgetåret 1927—1928 vissa förändringar i de av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppen. För upp-rättande från och med den 1 januari 1928 av vissa ordinarie lärarbefattningar beräknas reservationsanslaget till de allmänna läroverken böra höjas med 24,600 kronor till 6,757,600 kronor, samt anslaget till extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken med 3,360 kronor, avrundat till 3,400 kronor, till 621,700 kronor. Däremot torde det ordinarie förslagsanslaget till kommunala mellanskolor kunna sänkas med 21,000 kronor till 1,748,000 kronor.

Utöver ovan angivna förslag till avhjälpande av grundläggande brister i den kungl. propositionen anse vi oss böra upptaga ännu ett, som berör skolreformens sociala sida, nämligen spørgsmålet om

Ekonomiskt understöd åt fattiga, studiebegåvade barn.

De svårigheter, som för närvarande hindra barnen ur fattiga eller mindre be-medlade hem att begagna sig av de bildningsmöjligheter samhället erbjuder, äro icke blott av organisatorisk utan jämväl av *ekonomisk* natur. Även den bäst ordnade skolorganisation kan omöjligt till fullo motsvara kravet på ett rationellt och rättvist tillvaratagande av begåvningarna, om den icke kompletteras med åtgärder, som göra det möjligt för de ekonomiskt svagast situerade att utnyttja organisationens förmåner. Oftast är det nämligen, särskilt i fråga om landsbygdens ungdom, just de ekonomiska hindren, som äro svårast att övervinna, när det gäller att söka ernå vidare utbildning.

För en praktisk lösning av skolproblemet ur social synpunkt kräves därför, att staten i lämplig utsträckning sörjer för beredande av ekonomiskt understöd under studietiden åt fattiga, begåvade lärjungar. Visserligen har sedan gammalt åtskilligt gjorts i vårt land i sådant syfte, såväl från det allmännas som från enskildas sida, men långt ifrån i den omfattning, som erfordras. Skolkommissionen förordade därför också statsåtgärder i angiven riktning, och i de med anledning av dess betänkande avgivna yttrandena finner man talrika uttalanden för anordningar till understödande av behövande lärjungar. Även

skolöverstyrelsen och dess chef samt de skolsakkunniga ha givit sin varma anslutning till denna tanke. Samtidigt framhålles emellertid den begränsning av statens anslag för detta ändamål, som nödvändiggöras såväl av statsfinansiella hänsyn som av risken för en oproportionerligt stor tillströmning till de teoretiska utbildningsbanorna, om dessa göras alltför lättillgängliga. Denna risk kan dock säkerligen till stor del motvägas om, såsom skolöverstyrelsens majoritet förordat, liknande understöd beredes även åt därav förtjänta lärjungar vid praktiska utbildningsanstalter.

Såsom lämpliga åtgärder ha anförts fullständig befrielse från skolavgifter, räntefria eller billiga studielån, stipendier, kostnadsfria skolböcker och skolmaterialier samt inrättandet av studie- eller skolhem och internatskolor.

Av dessa alternativ har i propositionen endast berörts det första: *befrielse från skolavgifter*. Skolkommissionen hade föreslagit, att — i likhet med vad som sedan 40 år tillbaka är stadgat i fråga om folkskolorna — de allmänna läroverkens lärjungar helt befrias från terminsavgifter. Denna mening uttalades för övrigt redan av 1899 års läroverkskommitté. För bemedlade lärjungar skulle dock enligt kommissionens förslag kvarstå en förhöjd inskrivningsavgift, vilken skulle inflyta till en understödskassa och möjliggöra understödjande av fattiga lärjungar. Den nya anordningen skulle successivt bringas i tillämpning från en tidpunkt, som det skulle ankomma på riksdagen att bestämma. I de av myndigheterna avgivna yttrandena rådde enighet om att obemedlade lärjungar böra vara befriade från samtliga avgifter, men i övrigt voro meningarna delade. Departementschefen anser goda skäl vara anförda för att medellösa lärjungar helt befrias från eller erhålla nedsättning i avgifter även till läroverkens ljus- och vedkassa; han förklarar sig också benägen medverka till en dylik ändring, men då han anser ytterligare undersökningar vara behöfliga, vill han låta beslut i saken anstå till 1928 års riksdag.

I likhet med vad kommissionen uttalat, anse vi det principiellt riktigt, att den kostnadsfria undervisningen utsträcker även till den högre skolans stadium. Vi ansluta oss alltså till förslaget, att *läroverkens terminsavgifter helt avskaffas genom en successivt skeende avveckling*.

Bland de möjligheter att erhålla studieunderstöd, som redan nu finnas, äro skolornas stipendiefonder och *statens räntefria studielån* de viktigaste. Dessa senare, som hittills endast undantagsvis utgått till lärjungar vid allmänna läroverk och jämförbara läroanstalter, torde beträffande dessa skolor lämpligen böra ersättas av *studiestipendier utan återbetalningsskyldighet*, för vilket ändamål särskilda stipendiefonder böra ställas till läroverkskollegiernas förfogande. Den förnämsta svårigheten vid utdelande av såväl studielån som stipendier ligger utan tvivel däri, att det ofta är vanskligt att erhålla visshet om understödstagarens begåvning, i synnerhet under tidigare levnadsår. Med hänsyn härtill kunde det måhända vara lämpligt att, såsom skolsakkunniga föreslagit, låta understöd från början utgå med relativt mindre belopp, som sedan kunna successivt ökas, i samma mån säkrare erfarenhet vinnes om lärjungens förutsättningar för ett framgångsrikt studiearbete.

Anskaffandet av *läroböcker och skolmaterialier* medför i många fall mycket kännbara kostnader. Till lindrande av dessa kunna olika utvägar tänkas, t. ex.

ökade bidrag till studiebegåvade och obemedlade lärjungar — av statsmedel eller ur läroverkens understödskassor — samt skolbibliotekens utrustande med ökade tillgångar på särskilt sådana böcker — lexikon, kartverk, läseböcker och dylikt — som vålla de drygaste utgifterna för den enskilde. Ett rikare tillgodoseende av läroverksbiblioteken vore dessutom, såsom även i propositionen framhålles, av största värde med hänsyn till befrämjandet av lärjungarnas självverksamhet och deras förmåga att handskas med böcker på egen hand.

Skolinternat, där lärjungarna kunna på en gång få underhåll och undervisning, ha särskilt rekommenderats av de skolsakkunniga; i skolkommissionens organisationsförslag ingick bland annat, ett internatgymnasium i Strängnäs för fattiga och studiebegåvade lärjungar. Något statligt läroverk av denna typ har emellertid icke föreslagits i propositionen, och upprättandet av dylika internat skulle förmodligen också ställa ganska höga krav på statskassan. Lättare att realisera torde tanken på s. k. *studiehem* vara. Upprättandet i vissa läroverksstäder av ett antal skolhem, avsedda särskilt för fattiga lärjungar från landsbygden, skulle säkerligen visa sig vara till stort gagn och torde icke behöva kräva alltför stora ekonomiska uppoffringar från det allmännas sida.

I anslutning till vad ovan anförts anse vi oss böra hemställa om utredning angående möjligheterna att bereda ekonomiskt understöd åt fattiga, studiebegåvade lärjungar vid statsläroverk och jämförliga läroanstalter.

Till sist vilja vi till behandling upptaga några önskemål av mera pedagogisk innebörd, låt vara att ett och annat av dessa jämväl har sin sociala betoning. I detta hänseende vilja vi till en början beröra frågan om

Inträdesprövningarna till realskolan.

Genomförandet av enhetsskolans princip med folkskolan som bottenkola i det allmänna undervisningsväsendet innebär, att den som genomgått fullständig folkskolekurs skall vara berättigad att vinna inträde i närmast högre avdelning av enhetsskolan.

De olika skolstadierna böra stå till varandra i sådant sammanhang, att realskolan tager genomgången folkskolekurs som utgångspunkt. För inträdet i realskolan bör då kompetensen icke behöva styrkas på annat sätt än genom avgångsbetyg från sjätte klass i någon av folkskolans huvudformer. I ett genomfört enhetsskolesystem är en särskild inträdesprövning icke påkallad mellan folkskola och realskola, lika litet som mellan realskola och gymnasium. Ej heller bör en inträdesprövning påfordras i syfte att i princip begränsa antalet, som beredes tillträde till skolväsendets högre avdelningar. Det är här fråga om olika stadier i det *allmänna* undervisningsväsendet. Det kan icke vara riktigt att från samhällets sida fixeras, hur många som skola tilldelas ett högre mått av denna allmänna utbildning, och genom ett särskilt utgallringssystem sörja för att fler icke få komma i åtnjutande därav.

Tillströmningen till vad man hittills kallat läroverket, från folkskolan, bör få regleras fritt efter samhällsutvecklingen i det hela. Man skall vara blind

för uppenbara samhällsekonomiska fakta, om man tror, att realskola och läroverk bleve i ett nu översvämmade av folkskolelever, sedan väl anslutningen fullbordats mellan de olika stadierna i enhetsskolan. Samhällets ekonomiska struktur har icke därmed omgestaltats. En efter hand inträdande ökning av de realskol- och gymnasieutbildade är däremot en konsekvens, som måhända inställer sig. Tanken att förhindra detta genom särskilda ransoneringsanstalter i syfte att bevara vissa traditionella levnadsstandards hör ej hemma i ett demokratiskt skolprogram.

Såsom den principiella ståndpunkten vilja vi därför hävda, att godkänt avgångsbetyg från sjätte klass i någon av folkskolans huvudformer bör utan särskild inträdesprövning berättiga till inträde i realskolans första klass. Några andra modifikationer i denna grundsats böra icke ifrågakomma än de som betingas av rent praktiska omständigheter. Klart är ju t. ex., att vid varje tidpunkt fler ej kunna intagas än utrymmet medger och att därvid ett skäligt urval måste för tillfället göras. Rätten att vinna inträde så snart plats kan beredas finnes därvid kvar. Och skulle det bli en mer konstant företeelse å en ort, att ett flertal barn av utrymmesskäl icke kunna i lämpligt tempo fullfölja sina skolstudier i realskolan, så få anstalter vidtagas givetvis i mån av samhällets ekonomiska resurser för beredande av ökade undervisningsmöjligheter.

Skolans inre arbete.

Gymnasiets organisation och arbetssätt.

Enligt vår mening böra de metoder, som ovan omnämnts i samband med frågan om friare genomgång av och flyttning inom folkskolan, kunna i stor utsträckning komma till användning jämväl inom den högre skolan. En individualiserad undervisning, användandet i viss omfattning av »studietimmar» i stället för läxtimmar, lärokursens uppdelande i smärre enheter och ett på dessa metoder grundat system med fri flyttning böra med stor fördel kunna användas på den högre skolans stadium. Där borde det särskilt vara lätt att intressera eleverna för fria studieuppgifter, som antingen kunde lösas individuellt eller gemensamt i mindre studiegrupper. Ett sådant arbetssätt i fråga om de delar av kursen, där en ytterligare fördjupning av ämnet anses önskvärd, lär redan med framgång i viss utsträckning praktiseras av enskilda lärare vid våra högre skolor. Det torde vara uppenbart, att lösandet av gemensamma studieuppgifter bör vara av stort värde såsom ett medel både att befrämja lärjungarnas intresse och förmåga av självverksamhet, att väcka deras insikt om gagnet av samarbete och arbetsfördelning och att giva dem, åtminstone i någon mån, uppfattning om vetenskapligt arbetssätt och vetenskaplig metod.

Frågan om arbetssättet å gymnasiet står i nära sammanhang med frågan om gymnasiets organisation på olika studielinjer. I likhet med departementschefen och i det stora hela från samma utgångspunkter finna vi det i hög

grad önskvärdt, att det nuvarande mångläseriet på gymnasiestadiet begränsas och att en efter rationella grunder verkställd ämneskoncentration kommer till stånd. Utan en sådan koncentration skulle det ovan omnämnda friare och mera fördjupade studiearbetet sakna en av sina viktigaste förutsättningar. Vi dela också hans uppfattning, att i detta syfte studiearbetet bör koncentreras kring en fast kärna av obligatoriska ämnen i begränsat antal och med, så långt ske kan, inre samhörighet. Men vi kunna icke finna, att en tillfredsställande lösning av frågan skulle vinnas därigenom, att till de båda nuvarande latin- och reallinjerna lades ytterligare en *fast* linje, den nyspråkliga. Levnadsbanorna äro många, och för dessa ha de olika kunskaperna olika värde. Men ingen linje, som är avsedd för ett större antal lärjungar, kan göra ett ämnesval, som passar för alla. Vill man därför begränsa antalet ämnen och på samma gång vidga lärjungarnas möjligheter till en rikare ämneskombination, är det bättre att skapa ett *rörligare* linjesystem: att således kring en kärna av kvalitetsämnen, som äro obligatoriska, genom lärjungarnas fria tillval söka gruppera sådana ämnen, som mera återspegla de individuella anlagen och kunna ha betydelse för en blivande levnadsbana.

Studentexamen.

Frågan om studentexamens bibehållande, åtminstone i sin nuvarande form, kan icke undgå att beröras av en omläggning av gymnasiets arbetsätt. Friare och mera koncentrerade studiemetoder, som göra det möjligt för lärjungarna att i vissa ämnen, för vilka de äga större fallenhet, gå hastigare fram än i andra, förutsätta också andra kontrollmetoder än nuvarande examen rigorosum i alla ämnen på en gång. Liksom arbetssättet å gymnasiet enligt vår mening bör i betydande omfattning frigöras från det nu så gott som allenahärskande läxförhörssystemet och bringas i närmare överensstämmelse med det, som tillämpas vid våra högskolor och universitet, torde också det vid dessa läroanstalter redan länge praktiserade systemet att tentamensvis avsluta olika ämnen eller kurser kunna med fördel användas vid gymnasierna. Ett på dylika tentamina grundat avgångsbetyg bör givetvis *skänka samma kompetens*, bland annat beträffande tillträde till universiteten, som nuvarande studentbetyg. Den garanti, som censorernas kontroll över studentexamen för närvarande anses innebära för upprätthållandet av en önskvärd och likformig kunskapsstandard, kunde göras lika effektiv genom skärpt inspektion över gymnasiernas studiearbete. Att det för detta arbete skulle vara en avgjord vinst, om det finge bedrivas utan trycket av den examenshets, som det nuvarande systemet medför, synes oss vara uppenbart. Vi föreslå därför en skrivelse om åtgärder för studentexamens avskaffande.

Rikare biblioteksresurser.

De effektivare studiemetoder för folkskolan och den högre skolan, som i det föregående antytts, kräva som en ofrånkomlig förutsättning bättre och rikare utrustade bibliotek samt, åtminstone för mellanskolan och gymnasiet, även

särskilda studierum. Ett effektivt arbete i folkskolan kräver redan i de första klasserna inhämtandet av god och säker läs- och skrivfärdighet samt övning i att på egen hand finna sig till rätta bland böckerna. Därför behöves redan på detta åldersstadium tillgång till lämplig litteratur och tillfällen till tystläsning i skolan under lärarens övervakande och ledning. På det högre skolstadiet komme själva studiearbetet att i mycket större utsträckning än för närvarande utföras på skolrummet eller i skolbiblioteket i stället för under fritiden i hemmet. Från dessa synpunkter vilja vi därför kraftigt understryka det behov av bättre utrustade skolbibliotek, som framhålles i propositionen, liksom nödvändigheten av att den närmare omprövning av detta spörsmål, som däri ställts i utsikt, kommer till stånd inom den närmaste framtiden.

Y r k a n d e n.

I anslutning till vad ovan anförts tillåta vi oss sålunda sammanfatta vår ståndpunkt i nedanstående yrkanden.

I. Som grundläggande ståndpunkt beträffande den nya skolorganisationen tillåta vi oss hemställa,

dels att riksdagen måtte besluta, att realskolorna vid samtliga statsläroverk göras fyraåriga och med avseende å det kunskapsmått, som erfordras för inträde i realskolans lägsta klass, grundas på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer, ävensom att i övrigt skolsystemet grundas på motsvarande anknytning till folkskolan,

dels ock, att riksdagen i samband med ett beslut av nyssnämnda beskaffenhet ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att till vederbörande skolmyndigheter måtte utfärdas ett cirkulär, vari en friare genomgång av och friare flyttning inom folkskolan måtte, utan rubbning av folkskolans organisation eller undervisningsplan, förordas, i syfte att bereda barn med särskilda studieanlag möjlighet att efter fem års undervisning i folkskolan vinna inträde i realskolans eller motsvarande läroanstalts lägsta klass.

II. Därest den av Kungl. Maj:t föreslagna grunden i fråga om anknyttningen mellan folkskolan och den högre skolan varder tillämplad, hemställa vi,

dels att riksdagen ville besluta följande ändringar i Kungl. Maj:ts förslag:

I. beträffande högre lärarinneseminariet:

II. beträffande de allmänna läroverken:

A. de allmänna läroverkens organisation;

dels godkänna följande ändrade huvudgrunder för de allmänna läroverkens organisation:

8. Lyceet skall kunna delas på enahanda bildningslinjer som gymnasiet;

dels ock förklara sig ej hava något att erinra emot att undervisningsarbetet i de allmänna läroverken ordnas i huvudsaklig anslutning till de grundsatser, som av departementschefen ock i motionen angivits.

B. upprättande och ombildning av läroverk; besluta:

1. i en var av städerna Stockholm, Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Lund, Malmö, Hälsingborg, Göteborg, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås skall i den ordning, som i motionen angivits, upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor, omfattande fyrklassig realskola och treårigt gymnasium, under villkor — — — — — hyresersättning åt rektor;

2. — — — — —

3. — — — — —

4. i vart och ett av samhällena Lidingö, Katrineholm, Motala, Nässjö, Ronneby, Hässleholm, Höganäs, Falkenberg, Trollhättan, Karlskoga, Stora Tuna, Sollefteå och Boden skall från och med den 1 januari 1928, i vart och ett av samhällena Tranås, Lysekil, Säffle, Mora, Sandviken och Nederkalix från och med den 1 januari 1929, i vart och ett av samhällena Mjölby, Värnamo, Tomelilla, Eslöv, Ulricehamn, Gudmundrå och Malmberget från och med den 1 januari 1930, i vart och ett av samhällena Sundbyberg, Vetlanda, Åstorp, Malmö, Laholm och Avesta från och med den 1 januari 1931, i vart och ett av samhällena Vaxholm, Norrköping, Huskvarna, Sölvesborg, Simrishamn och Ludvika från och med den 1 januari 1932 samt i vart och ett av samhällena Klippan, Skurup, Sunne, Hallsberg, Hedemora och Orsa från och med den 1 januari 1933 genom successivt övertagande av där befintlig kommunal mellanskola upprättas en fyrklassig samrealskola, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla — — — möbelutrustning ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor samt att kommunen i förekommande fall tillhandahåller sådan från mellanskolan till läroverket överflyttad ordinarie ämneslärare och ämneslärarinna, som icke äger behörighet till adjunktstjänst vid allmänt läroverk, bostad och bränsle eller ersättning därför;

5. det högre läroverket i en var av städerna Södertälje, Nyköping, Strängnäs, Eskilstuna, Växjö, Kalmar, Västervik, Visby, Karlskrona, Kristianstad, Ystad, Halmstad, Vänersborg, Skara, Falun, Gävle, Hudiksvall, Härnösand, Sundsvall, Östersund, Umeå och Luleå skall ombildas till högre samläroverk, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

6. realskolan i en var av städerna Enköping, Eksjö, Oskarshamn, Karlshamn, Landskrona, Varberg, Uddevalla, Mariestad, Skövde, Lidköping, Arvika, Kristinehamn och Söderhamn skall ombildas till samrealskola med såväl fyrklassig som sexklassig avdelning, under villkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor;

7. följande högre allmänna läroverk, nämligen i Stockholm: läroverket å Södermalm, Södertälje, Uppsala, Nyköping, Strängnäs, Eskilstuna, Linköping, Norrköping, Jönköping, Växjö, Kalmar, Västervik, Visby, Karlskrona, Kristianstad, Hälsingborg, Ystad, Halmstad, Vänersborg, Skara, Borås, Karlstad, Örebro, Västerås, Falun, Gävle, Hudiksvall, Härnösand, Sundsvall, Östersund, Umeå och Luleå;

följande realskolor, nämligen i Malmö och Göteborg: östra realskolan, samt

följande samskolor, under ändrad benämning av samrealskolor, nämligen i Ängelholm, Trälleborg, Alingsås, Åmål, Falköping, Örnsköldsvik och Skellefteå

skola med avseende på de kunskapsmått, som erfordras för inträde i realskolans första klass, vara grundade på genomgången tredje, respektive sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer;

8. följande samskolor, under ändrad benämning av samrealskolor, nämligen i Norrtälje, Vadstena, Vimmerby, Strömstad, Filipstad, Askersund, Sala, Köping, Arboga, Piteå och Haparanda

skola med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i realskolans första klass, vara grundade på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer;

9. — — — — —

10. — — — — —

11. — — — — —

12. — — — — —

13. — — — — —

14. följande läroverk, nämligen i Stockholm: latinläroverket

å Norrmalm, realläroverket å Norrmalm, läroverket å Södermalm, läroverket å Östermalm, samt Vasa, Katarina och Kungsholmens realskolor, Uppsala, Linköping, Norrköping, Jönköping, Malmö: högre läroverket och realskolan, Lund, Hälsingborg, Göteborg: latinläroverket, realläroverket samt västra och östra realskolorna, Borås, Karlstad, Örebro och Västerås skola i sin helhet vara avsedda endast för manliga lärjungar; dock att, intill dess att det högre flickläroverket i respektive städer hunnit träda i verksamhet, kvinnliga lärjungar må efter framställning från vederbörande kommun kunna av Kungl. Maj:t lämnas tillträde till nuvarande läroverks gymnasium, under förutsättning att, därest ej vid läroverket finnes anställd ordinarie kvinnlig ämneslärare, kommunen bestrider kostnaderna för skäligt arvode till en på det pedagogiska området erfaren kvinnlig sakkunnig, vilken på rektors förslag av skolöverstyrelsen förordnas att gå rektor tillhanda med råd och upplysningar i fråga om de kvinnliga lärjungarna, att särskild undervisning i övningsämnen i den mån sådan påkallas på kommunens bekostnad anordnas för de kvinnliga lärjungarna samt under de villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t bestämmer;

15. den föreslagna ombildningen och utvidgningen ävensom inrättandet av nya läroverk samt de förändringar, som därmed stå i samband, skola försiggå i huvudsaklig enlighet med den plan beträffande tidpunkter för ikraftträdandet och grunder i övrigt, som av departementschefen och i motionen angivits;

16. lika med propositionen punkt 17.

17. » » » » 18.

18. » » » » 19.

19. » » » » 20.

20. » » » » 21.

III. beträffande kommunal mellanskola, som står under ombildning till allmänt läroverk:

besluta, att statsbidrag — — — — — arvode åt rektor bortfaller.

IV. beträffande kommunala flickskolor:

dels besluta, att statsbidrag till kommunal flickskola, omfattande fem årsklasser och med avseende på det kunskapsmått, som erfordras för inträde i skolans första klass, grundad på genomgången sjätte klass i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer, må utgå med 14,000 kronor årligen, vartill må kunna komma särskilt understöd till undervisning i huslig ekonomi, ej överstigande 1,000 kronor för år;

dels ock föreskriva, att för understöd till kommunal flickskola skola i övrigt, med iakttagande av de jämkningar, som i motio-

nen angivits, tillämpas de villkor och bestämmelser, som gälla beträffande kommunal mellanskola;

V. beträffande privatläroverken:

föreskriva:

lika med propositionen avdelning IV.

VI. beträffande den föreslagna ändrade skolorganisationen i dess helhet:

lika med propositionen avdelning V.

VII. beträffande anslag till högre lärarinneseminariet:

lika med propositionen avdelning VI.

VIII. beträffande anslag till de allmänna läroverken:

dels öka det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken,

nu	kronor 6,666,066: —
med	» 91,534: —
till	» 6,757,600: —

dels ock anvisa till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken ett *extra* anslag å kronor 621,700:—.

IX. beträffande anslag till kommunala mellanskolor:

dels ur riksstaten — — — — — mellanskolor,

dels höja det *ordinarie* förslagsanslaget till kommunala mellanskolor från dess nuvaran-

de belopp	kronor 1,650,000: —
med	» 98,000: —
till	» 1,748,000: —

dels medgiva, att — — — — — bestämmer

dels ock — — — — — kronor 355,000.

X. beträffande anslag till kommunala flickskolor:

dels anvisa ett *ordinarie* förslagsanslag av kronor 15,000,

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg må för tiden 1 juli 1927—30 juni 1928 från vederbörande anslag utgå till lärarpersonalen vid kommunala flickskolor i enlighet med de grunder, som kunna varda bestämda för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

XI. beträffande anslag till privatläroverken:

lika med propositionen avdelning IX.

dels ock att riksdagen måtte:

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och därpå grundat förslag om att genom terminsavgifternas suc-

cessiva avveckling förverkliga grundsatsen om avgiftsfri undervisning vid statens läroverk och därmed jämförliga läroanstalter;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om möjligheterna att, huvudsakligen på de vägar, som i motionen angivits, bereda ekonomisk hjälp under studietiden åt fattiga, studiebegåvade lärjungar vid statens läroverk och därmed jämförliga läroanstalter, ävensom att Kungl. Maj:t därefter måtte för riksdagen framlägga förslag om de åtgärder, vartill utredningen må föranleda;

c) i motiveringen till det beslut, riksdagen kan komma att i förevarande ärende fatta, uttala sig för att lärjungar, som erhållit godkänt betyg från sjätte klassen av folkskola, tillhörande någon av dess huvudformer, må utan särskild inträdesprövning vinna inträde i realskola, lyceum eller därmed jämförlig högre läroanstalt, som bygger på sexårig grundskola;

d) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådana anordningar i fråga om gymnasiets organisation och arbetssätt, som möjliggöra en friare linjeuppdelning och sätta lärjungarna i tillfälle att genom tillval av ämnen till en begränsad kärna av obligatoriska ämnen, olika för skilda levnadsbanor, ernå den för sin vidare verksamhet eller utbildning lämpligaste ämneskombinationen;

e) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för studentexamens avskaffande och ersättande med en för ett individualiserat arbetssätt bättre avpassad form av kunskapskontroll; samt

f) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till bättre utrustade bibliotek och studierum vid olika slags skolor, lägre som högre.

III. Därest riksdagens beslut beträffande anknytningen mellan grundskola och högre undervisningsanstalt skulle fattas efter andra principer, än Kungl. Maj:ts förslag innehåller, vilja vi slutligen hemställa,

att de under II här ovan framställda yrkanden måtte, med av sådant förhållande påkallade jämkningar, vinna tillämpning jämväl å beslut, som avviker från Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anknytningen mellan folkskolan och det högre undervisningsväsendet tillhörande läroanstalter.

Stockholm den 18 mars 1927.

Gustav Möller.

Rickard Sandler.

A. J. Bårg.

Ernst Wigforss.

Olof Olsson.